हृदयं याति हृदयाच्च गुदं व्रजेत् ।" पद्मवर्णः लोहित वर्णः तत्र शीर्षजो वीसर्पः । शङ्खाभ्यां हृदयं याति हृदयाच्च गुदं व्रजेत् एवं वस्तिजो गुदं याति गुदतः हृदयं हृदयाच्छिरो याति इति बोद्धव्यम् । कुकूणकमाह "कुकूणकं२ क्षीणदोषाच्छिशूनामेव वर्त्मनि । जायते सरुजं नेत्रं कण्डूरं प्रस्रवेद्बहु । शिशुः कुर्य्याल्ललाटाक्षिकूटनासाप्रघर्षणम् । शक्तो नार्कप्रभां द्रष्टुं न चाक्ष्युन्मीलनक्षमः ।" कुकूणकं (कोथु) इति लोके । अथ तुण्डीगुदपाकमाह । "वातेनाध्मापिता नाभिः सरुजा तुण्डिरुच्यते । बालस्य गुदपाकाख्यो ४व्याधिः पित्तेन जायते ।" अहिपूतनमाह । शकृन्मूत्रसमायुक्ते धौते पाने शिशोर्भवेत् । खिन्ने वा स्नाप्यमानस्य कण्डूरक्तकफाद्भवा । कण्डूयनात्ततः क्षिप्रं स्फोटः स्रावश्च जायते । एकीभूतं व्रणं घोरं तं विद्यादहिपूतनम्५ ।" खिन्ने स्वेदिते । अजगल्लीमाह । स्निग्धा सवर्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्गसन्निभा । कफवातोत्थिता ज्ञेया बालानामजगल्लिका६ । ग्रथिता गुम्फितेव मुद्गसन्निभा मुद्गाकृतिः । परिगर्भिकमाह मातुः । कुमारो गर्भिण्या स्तन्यं प्रायः पिबन्नपि । कासाग्निसादवमथुतन्द्राकार्श्याऽरुचिभ्रमैः । युज्यते कोष्ठवृद्ध्या च तमाहुः परिगर्भिकम्७ । रोगं परिभवाख्यञ्च८ तत्र युञ्जीत दीपनम् । पिबन्नपीत्यपिशब्दादपिबन्नपि परिगर्भिकः (अहोडोति) लोके । परिभवाख्यं परिभवेति नामान्तरम् । अथ दन्तोद्भेदकान् रोगानाह "दन्तोद्भेदः शिशोः सर्वं रोगाणां कारणं स्मृतम् । विशेषात् ज्वरविड्भेदकासच्छर्दिशिरोरुजाम् । अभिष्यन्दस्य पोथक्यावीसर्पस्य च जायते । कारणमित्यन्वयः पोथक्या वर्त्मरोगविशेषस्य ।"

बालव पु० तिथ्यर्द्धात्मकेषु करणेषु द्वितीये करणे ज्यो० त० ।

बालवायज न० वैदूर्य्यमणौ त्रिका० ।

बालवाह्य पु० बालो वाह्यो यस्य । इक्कटे वनछागे हारा०

बालव्यजन न० बाला एव व्यजनम् । चामरे हेमच० । 'कुर्वन्ति बालव्यजनैश्चमर्य्यः' इति कुमारः । [हेमच०।

बालसन्ध्याभ पु० बाल सन्ध्याया इवाभा यस्य । अरुणवर्णे

बालसूर्य्य न० बालः सूर्य्यस्तद्वर्णोऽस्त्यस्य । १वैदूर्य्यमणौ त्रिका० कर्म० । २अचिरोदिते सूर्य्ये पु० । [शब्दर०।

बालसूर्य्यक न० बालसूर्य्य इव कायति कै-क । वैदूर्य्यमणौ

बालहस्त पु० बालाः केशा हस्त इव यत्र । १पशूनां लाङ्गूले अमरः । बाल+संघे हस्तप्र० । २केशसंघे च पु० ।

बाला स्त्री० बालाः केशाकाराः पदार्थाः सन्त्यस्य अच् १नारिकेले २हरिद्रायां ३मल्लिकाभेदे, ४वलये, ५मेध्ये ६त्रुटौ स्त्री मेदि० ७घृतकुमार्य्यां (बाला) ८गन्धद्रव्यभेदे शब्दच० । ९अम्बष्ठायां, १०नीलझिण्ट्याम् स्त्री राजनि० ११षोडशवर्षीयायां स्त्रियां १२कन्यायाञ्च "वर्षमात्रा भवेद् बाला" प्रा०त०उक्तायामेकवर्षीयायां १३गवि स्त्री १४देवीमूर्त्तिभेदे तन्त्रसारः । स्वार्थे क अत इत्त्वम् । बालिका तत्रैव । बालुकायां, पत्रकाहलायां मेदि० कर्णभूषणे (कानवाला) मेदि० एलायां शब्द० ।

बालाकि पु० बलाकाया अपत्यम् वा० इञ् । "दृप्तबालाकिर्हानूचानो गार्ग्य आस" बृ०उ०उक्ते गार्ग्ये ऋषिभेदे ।

बालाक्षी स्त्री बालः केशा इवाक्षितुल्यं पुष्पमस्याः पचसमा० स्त्रियां ङीष् । केशपुष्पावृक्षे शब्दच० ।

बालायनि पुंस्त्री० बालाया अपत्यं तिका० फिञ् । बालाया अपत्ये स्त्रियां ङीप् । [चाणक्य

बालार्क पु० कर्म० । प्रातःकालीनसूर्य्ये "बालार्कस्तरुणं दधि

बालि पु० बाले केशे जातः इञ् । केशे इन्द्रस्कन्नशुक्रजा वानरभेदे । बालः उत्पत्तिस्थानत्वेनास्त्यस्य इनि बालिन् तत्रार्थे त्रिका० ।

तदुत्पत्तिकथा रामा० उत्तरा० ३७ स० यथा

"उत्प्लुत्य तस्मात् स ह्रदादुत्थितः प्लवगः पुनः । तस्मिन्नेव क्षणे राम ! स्त्रीत्वं प्राप स वानरः । तद्रूपमद्भुतं दृष्ट्वा त्यजितौ धैर्य्यमात्मनः । ततस्तस्यां सुरेन्द्रेण स्कन्नं शिरसि पातितम् । अनासाद्यैव तां नारीं सन्निवृत्तमथाभवत् । ततः सा वानरपतिं जज्ञे वानरमीश्वरम् । अमोघरेतसस्तस्य वासवस्य महात्मनः । बालेषु पतितं बीजं बाली नाम बभूव ह । भास्करेणापि तस्यां वै कन्दर्पवशवर्त्तिना । बीजं निषिक्तं ग्रीवायां विधानमनुवर्त्तता ग्रीवायां पतितं बीजं सुग्रीवः समजायत" ।

बालिश त्रि० बाड-इन् बाडिं वृद्धिं श्यति शो-क डस्य लः १मूर्खे, २शिशौ च मेदि० "बालिशमालि ! शयानम्" उद्भटः । बालाः सन्त्यस्य इनि बाली मूर्द्धा शेतेऽत्र शी-बा० आधारे ड । ३उपधाने न० शब्दभा० ।

बालीश पु० मूत्रकृच्छ्ररोगे शब्दर० ।

बालिहन् पु० बालिं बालिनं वा हन्ति हन-क्विप् । रा० बालिहन्त्रादयोप्यत्र पु० । तत्कथा रामा० सुन्दराकाण्डे दृश्या ।

बालु पु० बल-उण् । १एलबालुकनामगन्धद्रव्ये उणादि०